

(Az ülés kezdetének időpontja: 12 óra 35 perc)

Elnöki megnyitó

POTÁPI ÁRPÁD JÁNOS (Fidesz), a bizottság elnöke, a továbbiakban ELNÖK: Jó napot kívánok! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Sok szeretettel, nagy tisztelettel köszöntök mindenkit mai bizottsági ülésünkön. Elnézést kérek, hogy egy kicsit szokatlan időpontban tartjuk a bizottsági ülést, megzavarva az ebédet. Azt szoktam mondani, hogy ebéd után én mindig elálmosodom, de mi, akik még nem tudunk ebédelni, most már mondhatjuk azt is, hogy ebéd helyett vagy ebéd nélkül is el tudunk álmosodni, úgyhogy emiatt elnézést kérünk.

A napirend elfogadása, határozatképeség megállapítása

Szeretném a jegyzőkönyv számára bejelenteni a helyettesítéseket: Potápi Árpád helyettesíti dr. Kovács Ferenc alelnök urat, Ékes Ilona képviselő asszony dr. Hoppál Péter képviselőt, Kőszegi Zoltán Révész Máriuszt. A helyettesítésekkel együtt, de anélkül is határozatképes a bizottság.

Köszöntöm a bizottság tagjait és a napirendi pontoknál megjelent előadóinkat.

A napirendi javaslatához szeretnék tenni egy módosítást, mégpedig szeretném kérni a bizottság tagjait, hogy a napirendet úgy szavazzuk meg, hogy a 2. és a 3. napirendi pontot cseréljük fel. Először lenne a tájékoztató a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság munkájáról, majd utána következne az egyszerűsített honosítási eljárás aktuális állásáról egy tájékoztató, ezután pedig a Határtalanul program keretében meghirdetett pályázatok következnenek, végül a negyedik napirendi pont az egyebek lenne.

Megkérdezem a bizottság tagjait, hogy elfogadják-e a napirendi javaslatot. Igen? *(Szavazás.)* Köszönöm szépen. Tartózkodás? *(Szavazás.)* Köszönöm.

Egy tartózkodás mellett a bizottság elfogadta a napirendet.

Tájékoztató a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság munkájáról – Előadó: Prof. dr. Glatz Ferenc, a bizottság elnöke

Első napirendi pontunk egy tájékoztató, sok szeretettel köszöntöm dr. Glatz Ferenc urat, a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság elnökét, a napirendi pont előadóját, és ezúton köszöntöm második napirendi pontunk előadóját, dr. Wetzel Tamás miniszteri biztos urat. Szeretném köszönteni továbbá az első napirendi ponthoz érkezett vendégeinket, az vegyes bizottság megjelent tagjait, és természetesen az Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, valamint a Külügyminisztérium részéről itt megjelenteket.

Tisztelt Elnök Úr! Köszönöm szépen, hogy elfogadta a meghívásunkat, és át is adnám mindjárt a szót.

Prof. dr. Glatz Ferenc, a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság elnökének tájékoztatója

PROF. DR. GLATZ FERENC, a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság elnöke: Tisztelt Elnök Úr! Kedves Képviselő Hölgyek és Urak! Kedves Barátaink! A Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság alapidokumentumait az önök részére szétosztott História tartalmazza, ezért én most egy rövid áttekintést szeretnék adni a munkálatokról, és talán szintén röviden a problémákat is jelzem.

A vegyes bizottság magyar tagozatának az elnökhelyettese, Gecsényi Lajos, az Országos Levéltár nyugalmazott főigazgatója, Fodor Pál, az én helyettesem a Történettudományi Intézetben, és Pók Attila a másik helyettesem, akik a bizottságban részben a külügyeket, részben pedig a kutatásokat vezetik és felügyelik, jelen vannak, és az önök által feltett kérdésekre válaszolnak, de indítványozott hozzászólásukra is sor kerülhet.

Röviden: a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság előzményei visszamennek részben azokhoz a szerbiai civil mozgalmakhoz, amelyek a szerbiai vérengzést, pontosabban a jugoszláviai vérengzést 1990 óta felderíteni igyekeznek, és amely munkálatokra civil szerveződések és egyéni akciók is irányultak. Másrészt Magyarországon ennek a kérdésnek a kutatásában korábban részt vett professzorok vagy fiatal kollegák munkásságára megy vissza, és visszamegy arra az akadémiai kezdeményezésre is, amelynek az előzménye a 2007-ben indított „Történelmi megbékélés a Kárpát-medencében”, ahol részben szlovák, román, osztrák történészekkel a szlovákiai magyarság sérelmeit és az erdélyi magyarság sérelmeit történelmi távlatokban vizsgáljuk. Ezekkel a szomszédos országbeli kollegákkal kölcsönösen beszélünk a nemzetállami kibontakozásuknak – tehát az 1920. utáni kibontakozásuknak – a kérdéseiről, és nem utolsó sorban a II. világháború súlypontjával a kölcsönös sérelmek keletkezésének az okaira próbálunk fényt deríteni, és természetesen napirendre kerültek ennek keretében a kitelepítésektől kezdve az olyan tömeggyilkosságok is, mint amilyen Szerbiában az 1944-45-ös volt.

El kell mondanom, hogy a szomszédos országbeli történészek közül egyedül a szerb történészekkel nincs olyan kapcsolatunk, amely kapcsolat alkalmat adna arra, hogy a magyar sérelmekről ők beszéljenek, az ő sérelmeikről meg mi magyarok beszéljünk. A szerbekkel ez nem alakult ki, ezért is tartom rendkívül fontosnak – és ezt szeretném most nagyon hangsúlyozni –, hogy abban a vegyes bizottságban, amelyet végül is tavaly december 15-én mondtunk ki megalapítandónak, és amelynek a szerb tagozata csak március végén alakult meg, olyan történészeket sikerült az akadémiák közötti diplomáciánk eredményeiként is vezető pozícióba hozni, akik, ha úgy tetszik, nyitottak a jugoszláviai 1944-45-ös törvénytelen sérelmek feltárása ügyében, köztük a magyarság elleni, ott elkövetett tömeggyilkosságok ügyében is.

Ezért tehát az első megjegyzésem az, hogy mi a szerbek részéről – értem ez alatt most a szerb akadémiát, vagy értem alatta azokat a tisztviselőket, akik állami megbízással a szerb bizottságban tevékenyek –, nagy előzékenységet tapasztalunk. Természetesen ennek van eredménye, és van eredménytelensége is abban az értelemben, hogy a szerbeknél mi meg tudjuk sürgetni bizonyos ügyek intézését, mert egyáltalán nem rajtunk múlik, hogy a munkánk hatékony lesz-e, vagy nem. Például Markovics úr, aki a szerb tagozat titkára, és akivel többször konzultáltunk személyesen is, a kutatások könnyítésében aktívan közre tud működni. Ezek a könnyítések az elmúlt hónapokban segítettek is a szerbiai levéltári kutatásokat, de azt például természetesen nem tudjuk befolyásolni, hogy a szerb akadémiai bizottság – egyébként hasonlóan, mint a magyar vegyes bizottság – egy fillér támogatást nem kapott. Amíg mi ezt privát alapítványainkból meg az én past president akadémiai kutatócsoportom költségvetéséből finanszírozzuk takaréklángon, és egy fillér támogatást nem kaptunk, addig természetesen a szerbek ezt nem tudják megtenni, ilyen értelemben, ha a szerbek jönnek hozzánk, az ő költségeiket is mi fizetjük. Ez lehet, hogy most furcsán hangzik, de lényeges szempont.

Tehát nagyon jó a politikai viszony, és ezt Schmitt elnök úr mostani látogatása során Schmitt elnök úr munkatársai, akikkel mi kapcsolatban állunk, megerősítették. A Külügyminisztérium minisztériumi és államtitkári szinten is így látja ezt, hogy nagyon jó a politikai fogadóképesség a részükről, ugyanakkor azonban a gyakorlatban Szerbiában más ütemben megy az élet.

A magyar albizottság január 6-án alakult meg, 11-ére kialakította programját, amit előzőleg a Külügyminisztérium államtitkáraival egyeztetünk természetesen, és amilyen programpontokat belevettünk, ezeknek leadtuk a költségvetési kihatását is, ami 45 millió forint lett volna egy évre. Azt kell mondanom, hogy a kormányzat részéről nemcsak hogy a legnagyobb előzékenységet, de a legmesszebbmenő politikai támogatást is bírjuk, ilyen értelemben nemcsak a mi nagykövetünk, nemcsak az államtitkár úr és a miniszterelnök-

helyettes úr biztosít bennünket a megkeresések során a támogatásáról, de meg is jelennek például a rendezvényeinken. Németh Zsolt például ott volt az egyik ilyen rendezvényünkön, és egyébként minden, ami a politikai támogatottságot illeti, megítélésem szerint maximálisan történik.

A egyes bizottságban vannak professzionista történészek, vannak kevésbé professzionista, de abból élő történészek, és vannak benne újságírók, civil emberek is. Aki ilyen bizottságban valaha részt vett, és vezetett ilyen – én magam, aki a civil társadalomnak nagy barátja voltam, és maradok is most már –, nagyon jól tudja, hogy egy ilyen bizottság működésében a legnehezebb a szakmai konszenzus megteremtése. Kétségtelen, hogy azok, akik nem professzionista történészek, talán azt hiszik, hogy egy ilyen kutatási program valahogy úgy megy, mint amikor a kávéautomatába bedobják a pénzermét – a mi automatánkba ugyan még nem dobtak be pénzermét –, kijön a kávé, azt meg kell inni, esetleg több vagy kevesebb cukorral, és el van intézve. Itt kutatási terveket kellett kialakítani, melyek készen állnak, és fölmértük a kutatandó, a kutatható, a levéltárban kutatandó vagy az oral history területén az interjúkészítés lehetőségeit.

Csak gondolják el, hogy például 80 folyóméter azon iratok mennyisége, amit ahhoz át kell nézni, hogy egyáltalán megnézzük, hogy a vérengzésekből egyáltalán mire van írott emléksanyag. Itt a szerbiai magyar kutatókkal – Mezei Zsuzsával, Fodor Istvánnal, akik szintén a bizottság tagjai – vagyunk napi kapcsolatban. Haladnak ezek a kutatások előre, ha úgy tetszik, ezt még az úgynevezett Szerb Sírfeltáró Bizottság is segíti, be is vették a mi bizottsági tagunkat a szerb állami bizottságba – nem akadémiai, hanem állami bizottságba –, tehát ilyen értelemben tudni kell azt, hogy egy ilyen kutatást körülbelül 3-4 évre kell megtervezni ahhoz, hogy szakmailag eredményt tudjunk mondani.

Nagyon nehéz természetesen a jogos indulatok és a jogos bánatok követeléseivel egy kutatónak lépést tartani. Nagyon nehéz megmagyarázni azt, hogy ha valaki például úgy akar oral history felvételt csinálni, hogy az illető, aki erről az interjút adja, az ki lesz faggatva a részletekről is – mert az, hogy mit hallott a kocsmában az ő édesapja, és ő azt otthon neki elmesélte, az alapján nem lehet elindulni –, akkor nehéz egy nem történésznek azt tudomásul venni, hogy nem a lényeg elkenése – és most idézek –, nem a lényeg elkenése az, hogyha az oral history készítője azt mondja, hogy azért forráskritikát is gyakoroljunk, és tudjuk már meg, hogy milyen suttogás alapján mondta az illető ezt és ezt. Nagyon erősek ezek a viták a bizottságon belül, de mindenekelőtt a bizottságot ért kritikákból – elsősorban az interneten – ezek kihallatszanak. Tehát ez a türelmetlenség érthető, számomra elfogadható – tanárember egyébként is hozzászólt ehhez –, de azért meg kell mondani, hogy ez az Akadémiai Vegyes Bizottság, ha valamit leír, mondjuk, ha Mezei Zsuzsa leírja, hogy hétezer valahányszáznál tart, amiről vannak egyáltalán írott emlékei, ahhoz tulajdonképpen hozzá tartozik egy nagyon alapos, széles körű kutatás is.

Eddig a bizottság három konferenciát rendezett. Először februárban a levéltári kutatásokat terveztük meg egy konferencián, lenn, Szabadkán, amelyen szerbiai levéltárosok, szerbek és magyarok is, akik ebben a projektben részt vehetnek, mondták el a véleményüket; megtörtént tehát a levéltári anyag felmérése. Márciusban itt Budapesten az oral historyról, tehát a visszaemlékezésekről tartottunk konferenciát; ezeken minden alkalommal mintegy 80-100, a kutatásban érintett és kutató ember vesz részt. Utána a bizottság állást foglalt az emlékhelyek ügyében, nem kevés vita árán jutottunk eredményre, amit egyébként Schmitt elnök úrnak át is adtunk az ő látogatása előtt, ahol úgy foglaltunk állást, hogy levéltári kutatás és visszaemlékezés-gyűjtés mellett javasolnunk kell a magyar politikának – és előtte ezt a szerbekkel is egyeztetve –, hogy hol javasoljuk mi emlékhelyek építését.

Nagyon nehezen veszik azt tudomásul a magyarországi kollegák – és mindenekelőtt a politikai ambíciók sem állnak távol ezektől a kritikáktól –, hogy ez nem egy magyar-magyar bizottság, hanem ez egy szerb-magyar bizottság, és itt megállapodás akkor lehet eredményes,

ha mi ezt a szerbekkel együtt csináljuk, nem egyszerűen elfogadtatjuk, hanem együtt csináljuk. Itt nincs kétharmados többség, itt fifty-fifty van, és ebben, ha nem nyerjük meg a másik fél jóindulatát, akkor még azt a kevés eredményt is, amit az elmúlt évtizedek hoztak, annak is a folytatását fékezhetjük. Ilyen értelemben tehát ennek a bizottságnak, pontosabban a bizottság vezetésének sok energiája megy el arra, hogy a szerb féllel állandóan egyeztessük az álláspontunkat. Például nem küldünk ki olyan anyagot, én nem publikálok olyan anyagot, amit ne küldenék meg a szerb félnek. Tudom, hogy ezt sokan rossz néven veszik, de sajnos ez hozzátartozik egyrészt az akadémiák közötti együttműködés hagyományához, másrészt pedig szerintem az okos nemzeti álláspont képviseléséhez. Például most hétfőn megyünk Belgrádba az ottani bizottság meghívására, és szerződést írunk alá a zentai intézettel a kutatások lenti koordinálására.

Az ugyanis a felfogásunk, ahogy nem lehet Budapestről kisebbségpolitikát csinálni, csak segíteni lehet a kisebbségpolitikát, így kutatni sem lehet Budapestről. Ha mi nem tudjuk megnyerni a Szerbiában lakó magyar történészek és a Szerbiában tevékenykedő szerb történészek – akik az államokért felelnek – a szimpátiáját és egyetértését, egyszerűen nem adják oda az anyagot. Tudni kell, hogy Szerbiában ugyanúgy, mint a magyarországi szovjet rendszerben korábban, egy olyan kutatási feltétel van, ahol a levéltár igazgatója maga határozhatja meg, hogy milyen anyag, milyen állag nem alkalmas és nincs előkészítve a kutatásra. Ha mi nem biztosítjuk őket arról – és most nem a pénzről beszélek, bár a pénz is fontos szempont –, hogy mi ezt jóindulattal és a szerb vezetéssel való közös megbeszélés alapján csináljuk, a helyi levéltári vezető egyszerűen nem adja ide az anyagot. Tehát teljesen tőle függ, és teljesen más rendszer, mint a miénk.

Ilyen értelemben tehát én úgy gondolom, hogy egy kutatási projekt üteméhez képest ezek a dolgok aránylag jól haladnak, ami azt jelenti, hogy egyrészt a levéltári anyag felmérése megkezdődött, jelenleg is folyik, másrészt az oral history gyűjtésére vonatkozó – és ennek nemcsak a módszerére, hanem a feltételre vonatkozó – állásfoglalás is megtörtént. Most megyünk Hajnal Jenőékkel, a zentai intézet vezetőjével aláírni egy megállapodást, és ez azt jelenti, hogy ott fogják helyben, a helyiek összefogni ezeket a bizonyos kutatásokat, és azt szeretnénk, ha az ilyen kutatási pénzek fölött is ők rendelkeznének.

El kell azt is mondanom, hogy az emlékhely-állításról nagyon nagyok a véleménykülönbségek a szerbiai magyarok körében is. Van, aki az egy központi nemzeti emlékhelynek a létrehozását nem támogatja, de a helyi magyar politikai vezetők között is van ilyen. Nekünk az a véleményünk, hogy sok kis helyi emlékhelyet, és valahol egy olyan központi emlékhelyet kell a magyar áldozatoknak kialakítani, ahová elmehetnek a világ bármely részéről ideérkező magyarok, és itt leróhatják, ha úgy tetszik, az ő ragaszkodásukat kifejező tiszteletüket az ottani magyar áldozatok irányában.

Tudom egyébként, hogy a bizottság elnökének, és talán a tagoknak is az egyik kollegám, Matuska Márton írt egy levelet, én is megkaptam ezt Ágoston Andrástól, tehát én a temeriniektől kaptam meg, amelyben tulajdonképpen a bizottság javaslatait mondja el az ő javaslataiként; megjegyzem, egyébként ő is tagja a bizottságnak, és ezek teljesen fedik a mi elképzeléseinket. Természetesen szembesülni kell közben olyan törekvésekkel is, amelyek nem mindig esnek egybe akár a bizottságon belül kialakított álláspontunkkal sem.

Nekünk van egy olyan érzésünk – ezt akár Teleki Julianna és mások is megerősíthetik vagy cáfolhatják –, hogy úgy látjuk, és ezt el is mondtuk mind a VMDP-nek, mind a VMSZ-nek, hogy a helyi magyar szervezetek nem fordítanak elég gondot ezen emlékhelyek karbantartására. Amikor mi végiglátogattuk ezeket a helyeket Fodor Pál kollegámmal – Zentát, Szabadkát stb. végiglátogattuk –, megdöbbenve láttam, hogy még az abszolút magyar többségű Zentán is tulajdonképpen mindössze áll egy kopjafa, de még egy szög sincs beleverve, ahova föl lehet akasztani egy magyar koszorút, az emlékezés koszorúját. Ha Szabadkára eljőnnének, a szeméttelap mellett kialakított emlékhelyre, és látnák azt az

elhanyagolt, kutyatejvirággal kidekorált emlékhelyet, a lepusztultságot, amelyet ez az emlékhely mutat, akkor az emberben fölmerül a kérdés, hogy a helyi magyarságnak a civil vagy politikai szervezetei mennyire törődnek ezekkel az emlékhelyekkel, amelyeknek a szaporítását mi olyan nagyon sürgetjük. Tehát el kell mondani, hogy a televízió és az interneten érkező ilyen híradások nem mindig esnek egybe például a mi tapasztalatainkkal, ezért aztán nem is feszültség nélküli ez a kutatás.

El kell mondanom azt is, hogy én azért vezettem már Szlovákiában a magyar kitelepítésekkel kapcsolatban, Erdélyben az erdélyi magyar-román viszonytalap kapcsolatban ilyen kutatásokat. Meg kell mondanom, hogy a türelmetlenség a helyi magyarság részéről, bizonyos politikai vezetők részéről mindig megvolt, de például Duray Miklós, gyerekkori barátom ilyen szempontból nagyobb belátással bír a szakma iránt és a szakma nehézségei iránt, mint amelyet a szerbiai magyarok körében, pontosabban a magyarországi magyarok körében – akik ebben a kérdésben radikális, és nekem nagyon szimpatikus álláspontot képviselnek – találhatók.

Június végén lesz egy műhelykonferencia, ahol a valódi kutatók fognak beszámolni, ugyanis könnyű írni a szerbiai magyar vérengzésekről innen-onnan hallott ismeretek alapján, és tévében nyilatkozatokat adni, de közben mindnyájunknak elszorul a szíve, amikor látjuk ezeket a felvételeket a kegyetlenkedésekről. Ezeknek a híradásoknak a nagy része viszont sajnos olyan emberek részéről jön, akik életükben nem voltak még egy levéltárban, és életükben nem szembesültek még azzal, hogy az az emléktárgy, ami ránk maradt, nem feltétlenül fedi a történelmi valóságot, de ettől függetlenül azt az emléktárgyat szakszerű kritikának kell alávetni. Sajnos politikai kérdést próbálnak abból is csinálni, hogy 40 ezer áldozat volt, miközben mi tudunk olyan angol levéltári anyagot idézni, amelyben azt írjuk mi magyarok, magunkról, hogy 1942-ben 100 ezer szerbet meg zsidót irtottunk ki.

Tehát mindenre van természetesen emléktárgy, de ezeket szakszerű forráskritikának kell alávetni, és ezért június végére a virtigli, valódi szerbiai szerbeket hívjuk meg, azokat is, akik magyarfalóként ismertek, mert egyszerűen muszáj velük szóba állni, és nem lehet az, hogy nem tárgyalunk velük, ezért velük együtt próbáljuk meg ezeket a kérdéseket tisztázni.

Összegezve azt mondanám, hogy én is szeretném, ha gyorsabban, vagy hogyha már korábban megtörténtek volna ezek a felmérések, én is szeretném, én is türelmetlen vagyok, és azért vállalom el idős fejjel egy ilyen, nagyon sok gyalázkodást is kiváltó feladatot; a feleségem szokta kérdezni, hogy minek kell ez neked, hogy amikor rite diplomával fiatal, új dandárok azzal dicsekszenek, hogy jól beolvastam az Akadémia elnökének. Olyan hazugságokat írnak le az interneten, hogy az embernek megáll az esze, pedig egy ilyen öreg tanárember hozzászólt már ahhoz, hogy össze-vissza lehet beszélni a diák részéről.

Miért vállaljuk ezt mi föl? Azért vállaljuk föl – és ezt a kollegáim nevében is mondom –, mert meg vagyunk győződve arról, hogy a Kárpát-medencei megbékélés – amit nem kell képviselő asszony előtt mondanom, aki motorja volt az elmúlt években is ennek a Kárpát-medencei magyar-magyar kapcsolatnak –, a Kárpát-medencei magyar-szerb, magyar-szlovák, magyar-román megbékélés egy nemzeti ügy. Meg vagyunk arról győződve, és én különösen meg vagyok róla győződve, hogy az a modell, ami most Szerbiában alakul ki Korhencz Tamásék vezetésével, a kulturális autonómia Európában pillanatnyilag a legjobb autonómia lehet, ha ezt sikerül megcsinálni. Meg vagyunk róla győződve, hogy ez az egész magyarságot összetartó hangulat, amelyik pillanatnyilag a magyar-magyar ellentétek ellenére lenn a Délvidéken tapasztalható, ez csak akkor fog megmaradni, ha ezeket a történelmi kegyetlenkedéseket megfelelően, a nemzeti emlékezetnek megfelelően vissza lehet állítani.

Tehát mi ezt meggyőződésből csináljuk, és nemcsak hogy nem kapunk érte egy fillért sem, de dicséretet sem kapunk, kivéve a politikai vezetést. Elnézést kérek, az akadémikus ember nem kormánypárti és nem ellenzéki, tehát én nem mondanám, hallgatnék róla, de annyit elmondanék, hogy Martonyi János, Németh Zsolt, Sztárai Péter, és mindenki teljes

erővel támogatja. Tehát politikai támogatást élvezünk, de ezen túlmenően meg kell azt is mondanom, és ez az utolsó megjegyzésem, hogy örülnék, ha valahol közben lehetne járni, vagy eldönteni, hogy a Bethlen Gábor Alapítvány adjon-e a pénzt, vagy a Külügyminisztérium, az államelnöki hivatal, de el kellene dönteni, hogy ki, honnan finanszíroz valamit. Én úgy gondolom, hogy ez ügyben türelemmel kell viseltetni, ezért adtunk már be OTKA-pályázatot, akadémiai pályázatot is. Az én akadémiai kutatócsoportom, amit past president élvezek, egyelőre még tudja a minimális költségeket állni, de például a lenti kutatást, ahol az emberek útiköltségét, szállását kell fizetni az ottaniaknak, azt sajnos mi nem tudjuk innen finanszírozni.

Tehát azt szeretném zárásként mondani, hogy a megajánlásban óriási a lendület, mint a magyar történelemben mindig, ahogy ezt Kossuth is mondta annak idején, aztán a végrehajtásban ölelgetés van, lapogatás van, biztatás van, de mi egyszeri jobbagyok ettől függetlenül tudjuk, hogy el kell ültetni az almafát, és mi tesszük a dolgunkat. Ennyit szerettem volna elmondani.

ELNÖK: Köszönjük szépen. Elnök úr, megkérdezem, hogy kollégáinak át kívánja-e adni a szót. (*Glatz Ferenc: Inkább majd akkor, ha kérdések lesznek.*) Ha nem, akkor a kérdések következnek, és esetleg utána. Köszönöm szépen. Alelnök asszony!

Kérdések, észrevételek

DR. SZILI KATALIN (független), a bizottság alelnöke: Köszönöm szépen, elnök úr. Én előljáróban szeretném megköszönni a tájékoztatót, amit elnök úr adott. Azokban a kiadványokban, ami például a História legutóbbi számában megjelent, a Lépéseknél, én az elsőre térnék ki, amikor a megbékélés egyik első lépcsőjének a számvetést tartja. Azt hiszem, közös históriánk feldolgozása az egyik legfontosabb feladat ahhoz, hogy akár a mában lépéseket tudjunk afelé tenni, ami a két nép közötti együttműködést jelentheti, és elkerülni azokat az eseményeket, amelyeknek akár az elmúlt esztendőben is sokszor tanúi vagy részesei voltunk.

Tájékoztatásul szeretném előljáróban a bizottságnak elmondani, hogy a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumának volt és van is egy hatályos megállapodása az Akadémiával, hiszen pontosan a számvetés, ahogy ezt elnök úr is megfogalmazták, az egyik legfontosabb, és az, hogy a történészek feldolgozzák közös történelmünket. Talán ennek is köszönhető, hogy 2004-ben – ha emlékeim nem csalnak, épp a kollégáimat itt kérdeztem – kötöttünk egy megállapodást, egy parlamentközi megállapodást a szerb és a magyar parlament között, ami a toleranciaprogram nevet viseli. Az akkori, a Vajdaságban előforduló magyarverések pontosan azt célozták, hogy ezt elkerülendő, tegyünk lépéseket azért, hogy miközben a számvetés, a történészek feldolgozó munkája folyik, ugyanakkor valamit próbáljunk meg, főleg a fiatalok irányába tenni, hogy elkerüljük az ilyen jellegű eseményeket.

Éppen ezért ennek a megállapodásnak három pillére volt. Az egyik, évente fiataloknak közös táborozás vagy a határ túloldalán, de többnyire Szegeden került ez megrendezésre. A második elem közös kiadványok készítése volt, a harmadik pedig workshopok létrehozása, ami nyilvánvalóan gazdasági kooperációt volt hivatott elősegíteni. Ez egy ötéves program volt, ami 2009-ig tartott, ezt követően pedig a vajdasági parlament, melynek az elnöke dr. Egeresi Sándor, vállalta föl, hogy ennek az utóéletét, illetőleg a továbbvitelét viszi. Mi az ötéves záráskor azt állapítottuk meg, hogy szükség van nyilván nemcsak a kormányközi, nemcsak a parlamentközi, hanem önmagában az akadémiai közötti nagyon szoros kooperációra is, hiszen mindaddig, amíg a számvetés pontosan nem történik meg, addig nehéz lesz a mában is bármilyen megállapodással elősegíteni azt, hogy akár az emlékművek

felállítására vagy karbantartására sor kerüljön, vagy egyáltalán elkerülni azokat a problémákat, amelyek a két állam nemzetközi problémáit jelenthetik.

Csak ennyiben szerettem volna részben megköszönni elnök úrnak és a csapatnak a tevékenységét, és ezeket a tényeket is a bizottság figyelmébe ajánlani. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Kalmár Ferenc képviselő úr!

KALMÁR FERENC ANDRÁS (KDNP): Köszönöm a szót, elnök úr. Én is köszönöm professzor úrnak, elnök úrnak ezt a munkát, amit végeznek, és az első dolog, amit megjegyeztem magamnak, hogy ezt mindenképpen valamilyen formában, de pénzügyi forrásokkal kellene támogatni, hogy ez folyjon tovább. Lehet, hogy bizottságunknak az egyik feladata az volna, hogy találjunk valamilyen forrásokat, vagy legalábbis jelezzünk arra, amerre a mi csatornáinkon, a politikai csatornákon lehetséges, hogy kellenek a források ahhoz, hogy ez a munka haladjon, hiszen nekem is meggyőződésem, hogy nemzetpolitikai kérdés a Kárpát-medencei megbékélés kérdése, és e nélkül nem fognak menni a dolgok, nincs jövő e nélkül, én úgy gondolom.

És ha már a jövőről beszélünk, akkor el kell mondanom, hogy – én egyébként szegedi képviselő vagyok – a Szeged Biztonságpolitikai Központ kuratóriumának a tagja vagyok, amely központ éveken keresztül rendezett történelemtanári találkozót a régióból, az euróregióból. Romániából, a Vajdaságból, Magyarországról is jöttek tanárok, nemcsak magyarok, hanem szerb, román nemzetiségűek is, és ezek a találkozók nagyon jók voltak. Ezt azért hozom most elő, mert ami a jövőt illeti, semmit sem fogunk érni, ha nem sikerül ezeket az eredményeket, amelyeket majd önök az asztalra tesznek, bevinni az iskolai tankönyvekbe, és a történelemtanárokon ilyen értelemben nagyon sok múlik, a jövő nemzedék társadalmi tudatának, egészséges nemzeti öntudatának a nevelése múlik, nem fogunk semmit sem érni vele, ha ezeket a dolgokat nem találják megfelelő módon a középiskolákban. Én azt hiszem, hogy az általános iskolákban talán még nem, mert azért ezek nagyon durva dolgok, amik itt történtek, ezért úgy gondolom, hogy ennek megismertetésére a középiskola alkalmasabb. Ennek egy célkitűzésnek kellene lennie, hiszen beszélünk közös Európáról, de meggyőződésem, hogy ha nem tudunk mi nemzetek összedolgozni, akkor nincs jövőnk, Európának sem, és egyik nemzetnek sem.

A másik gondolat, amit szeretnék mondani, ami engem például nagyon zavar – Erdélyben láttam ezt többnyire, de máshol is volt a történelmi Magyarország területén –, hogy amikor bemegy az ember például a múzeumokba, emlékhelyekre, bemegy például Vajdahunyad várába, és látja, hogy Matei Corvin meg Iancu de Hunedoara vára volt, de azt, hogy ez a Matei Corvin Magyarország királya, vagy Iancu de Hunedoara kicsoda, és hogy egyáltalán Erdély a magyar történelemhez tartozott ezer éven keresztül, ezek a dolgok nem jönnek elő, ez nincs sehol. Ez persze politikai döntés eredménye, hiszen nyilván nemzeti propagandát így lehet csinálni, de én úgy gondolom, hogy ezt a dolgot sikeresebben tudná a tudomány, a történelemtudomány, a történészek jobban tudnák képviselni, és elérni, mondjuk a román vagy a szerb akadémiánál, hogy a valós történéseket publikálják, hogy ne hallgassunk el bizonyos dolgokat, hanem tegyük oda az összes vonatkozó megjegyzést, aláírást. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Stágel Bence képviselő úr!

DR. STÁGEL BENCE (KDNP): Köszönöm a szót. Tisztelt Professzor Úr! Két kérdésem lenne a közös kutatómunkával kapcsolatban. Az egyik a levéltárak ügye: valamennyire érthető a szerbiai levéltárak ellenkezése, vagy a munka akadályozása, hiszen azt hiszem, ez már köztudott, és a kutatások is ezt kezdik igazolni, hogy kötegszám vannak olyan

feljelentések ezekben a levéltárakban, amelyek azt mutatják, hogy utólag kreált feljelentések alapján végezték ki a magyarok ezreit. A kérdésem az, hogy hivatalosan, valamilyen módon kimondták-e már ezt a kutatók, a magyar és a szerb kutatók együttesen, hogy ezeknek az iratoknak, ezeknek a feljelentéseknek az eredete erősen kétséges.

A másik kérdésem inkább jövőbe mutató, merthogy Szerbia is az Európai Unió felé tendál, csatlakozni szeretne, és örvendetes tény az, hogy például a kulturális autonómia révén egy komoly lépést tettek az irányba, hogy az ott élő kisebbségeket igenis megbecsüli Szerbia. Viszont a kérdésem arra irányulna – mivel a vérengzések kapcsán még most is számos olyan tömegsír található Szerbia területén, amely buszpályaudvarok és különböző szeméttelpek alján hever, és azt gondolom, az áldozatok hozzátartozói alapvetően nem emlékművekhez szeretnének kijárni, hanem a meggyilkolt hozzátartozójuk sírjához –, hogy ezzel kapcsolatosan történtek-e már lépések, hogy ezeket a tömegsírokat igenis meg kell szüntetni a sírok biztosításával; ezt idézőjelben gondolom. Ebben az irányban történt-e már valamilyen lépés? Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Ékes Ilona képviselő asszony!

ÉKES ILONA (Fidesz): Köszönöm a szót, elnök úr. Köszönöm professzor úrnak a beszámolóját, és kapcsolódnék képviselőtársaimhoz, hogy valóban, az idő szorít bennünket, a 24. órában vagyunk, úgy gondolom, és ezért érthető, hogy mindenki sürgetné a mielőbbi feltárásokat. Én többször jártam Szerbiában, találkoztam az ottani emberekkel, a fájalmukkal, és a csonthalmokkal, a szemétdombokkal is. Februárban, amikor volt a kommunizmus áldozatairól való megemlékezés, akkor pont a Szerbiában élő Weisz Rudolf beszélt nagyon kemény szavakkal arról, hogy Szerbiát valójában még senki nem kérdezte meg ezekről a borzalmakról, ezért is fordulhat elő, hogy megismétlődnek ezek az események.

Most, hogy Szerbia az EU-hoz csatlakozás előtt áll, gondolom, hogy kényes mindenféleképpen a téma, tehát oda kell rá figyelni, de nem lehetne-e most egy határozott állásponttal valahogy mégiscsak ösztönözni és serkenteni ezeket a feltárásokat és kutatásokat. Ehhez kapcsolódna egy kérdésem is, hogy milyen szempontok alapján válogatta össze professzor úr a bizottságot, akik ebben a bizottságban magyar részről dolgoznak. Ezek a személyek milyen szempontok szerint kerültek felkérésre? Köszönöm.

ELNÖK: Ha javasolhatom, akkor az első kört lezárom, mert látom, hogy még néhányan jelentkeznek, megadnám a szót az elnök úrnak, és utána nyitnánk még egy kört, egy rövidebb kört. Köszönöm.

Prof. dr. Glatz Ferenc válasza

PROF. DR. GLATZ FERENC, a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság elnöke: Én úgy gondolom, hogy a mi kollegáinknak az a beszámolója, hogy a szerb kollegák, akik benn ülnek a levéltárban, azok együttműködők, ezt nem tudom kétségbe vonni. Tehát arról nincs semmiféle híradásunk, hogy a szerb kollegák ne lennének segítőkészek akár az akták provenienciáját, eredetét illetően, akár a feltárások eredményét illetően. Erre tehát nem tudok válaszolni, ugyanis a legjobb szakértői együttműködést tapasztaljuk.

Ami a vérengzéseket és az európai uniós tagságot illeti, a tömegsírok feltárását, ez a politika kérdése. Ezt a Schmitt Pál elnök úr látogatására készített feljegyzésemben magam is beleírtam, hogy próbálja meg ezt sürgetni az elnök úr. Ez a politika kérdése, és mi szóba hozhatjuk, de a szerbek, a szerb akadémiai emberek szétteszik a kezüket, és azt mondják, hogy ők ezt a legmesszebbmenőkig támogatják.

Tudomásunk szerint a tömegsírok feltárása egyébként jó ütemben halad. Egyet azonban ne hagyjanak figyelmen kívül a kollegák, a politikus hölgyek és urak, hogy a mi

publikációink szerint – tehát a szerbiai magyar kutatók publikációi szerint – két évvel ezelőtti időpontig 80 valahány ezer áldozatról volt nekünk is listánk. Ebben a listában több mint 50 százalék szerb és horvát ember, 20 ezer német, 15 ezer zsidó és 5 ezer magyar ember neve van benne. Tehát ezt nagyon sokan sürgetik, és nemcsak mi magyarok, ezen tömegsíroknak a feltárását. Nekünk abban lehet bizodalunk, hogy maguk a szerbiai erők, a szerbiai demokratikus erők hajtják a saját politikusaikat. Mi ehhez hozzájárulhatunk, és természetesen mi is mondjuk, tudomásom szerint Pásztor István elnök úrnak volt az az érdeme, hogy Tadićekkel való tárgyaláson Brüsszelben beleverték például a magyarellenes vérengzések feltárását, mint feltételt. De azért ezeket a politikai szférának, a mi politikusainknak kell természetesen sürgetni és elérni.

Ami a bizottság tagjainak összeállítását illeti, az Akadémia Történettudományi Bizottságával együttműködve állítottuk össze, és arra törekedtünk, hogy legyenek benne a kérdésnek valódi szakértői, akik tényleg rendelkeznek kutatási tapasztalattal, helyismerettel, és tudnak szerb-horvátul is, mert ezt szintén követelményként állítottuk fel. Benne vannak a hazai kisebbségeknek a képviselői is, beleértve a szerbeket is. A szerb önkormányzattal is nagyon jó az együttműködésünk. Tudomásul kell venni, hogy a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottságot nem lehet a magyarországi szerbek nélkül elképzelni. Ilyen értelemben a zsidó egyetemtől kezdve, a német önkormányzaton át, sokan benne vannak, hiszen itt németekről, zsidó áldozatokról is szó van. Meg akarjuk nyerni a horvátokat, zsidókat, németeket is, nagyon jó kapcsolatunk van a német és az osztrák történészekkel, és azért akarjuk megnyerni, hogy ebben ne csak magyar ügyet, hanem egy közép-európai ügyet lássanak. Ugyanakkor a szerbiai magyar kutatók közül Matuskától kezdve, Fodor István, Mezei Zsuzsanna is benne van a bizottságban, akik ténylegesen kutatással foglalkoznak.

Meg kell azt is mondanom, hogy ezt a listát előzetesen egyeztetttük a szerb akadémiai bizottság elnökével és titkárával. Tehát ahogy a mi javaslatunkra az ő bizottságukat kibővítették, vettek bele még több magyart – például a szerb akadémiai bizottságban több a magyar ember, mint a szerb. Végül is azt kell mondanom, hogy ennek a bizottságnak az összetételét tekintve van benne akadémikus, egyetemi tanár, Kiss Forró Lajos benne van, fiatalok és idősek is vannak benne, Matuska is van benne. Én úgy tudom, hogy a bizottságot az összetétele miatt kritika nem érte. Azt is meg kell mondanom, az Akadémia elnökével megegyeztem, hogy természetesen a bizottságba szívesen veszünk föl olyanokat, akiket akár a bizottság tagjai, akár akadémiai vagy egyetemi szervezetek javasolnak.

Amit a képviselő úr mondott, ezt fölírtam magamnak, meg fogjuk nézetni, mert tudjuk, hogy a tankönyvekben nincs benne, de most meg fogjuk nézetni. Ilyen egyébként a szlovák kitelepítési ügy is, ugyanis a szlovákokkal nem tudunk napirendre kerülni, a történészekkel igen, de egyszerűen máig nem tudtunk a kitelepítések kárpótlási ügyében velük megegyezni, de ez nagyon jó ötlet, hogy ezt vegyük föl a programunkba. Az Akadémia elnökének továbbítani fogom ezt a javaslatot, hogy próbáljon a környező országok akadémiaival egy olyan egyezsége jutni, hogy a magyar vonatkozású helyi emlékeket a Magyar Tudományos Akadémiával egyeztetve vizsgálják felül.

További kérdések, észrevételek

ELNÖK: Köszönöm szépen. További kérdés van-e? Igen, Szávay képviselő úr!

SZÁVAY ISTVÁN (Jobbik): Köszönöm szépen. Tisztelettel üdvözlöm én is a professzor urat körünkben. Én azért szeretném szóvá tenni az ön által is említett, Potápi elnök úrnak írt levelet, mert a professzor úr által is többször hivatkozott Matuska Márton ebben a tegnapi kelt levelében meglehetősen éles kritikával illeti a bizottság munkáját és áttételesen Magyarországot, illetve a kormányzati hozzáállást. Engedjék meg, hogy ebből két bekezdést felolvassak, és ezzel kapcsolatban kérjem a véleményét. Az egyik bekezdés így szól: „A

2009-es esztendő második felében felcsillant a remény, hogy a két ország államfőjének kezdeményezésére Magyarország és Szerbia tudományos akadémiaja hozzálát a várva várt feltáráshoz. Azt hittük, végre méltó kezekbe került a dolog. Azóta közel két év eltelt, és valójában a közös bizottság megalakulásán is alig vagyunk túl, holott eddigre már legalább munkaprogramot kellett volna kidolgozni, ki kellett volna jelölni néhány tömegsírt, s próbafeltárást végezni, szintén kijelölni egy központi, méltó emlékhelyet. Újvidéken erre történt kísérlet, de nem volt hozzá politikai támogatás sem magyar, sem szerb oldalról. Az újvidéki emlékhelyet a magyar főméltóságok közül eddig csupán Szili Katalin, az Országgyűlés elnöke koszorúzta meg.” Kérdezem elnök úrtól, és illetékességből egy picit, félig elnök úrhoz is fordulok, hogy mit gondol erről? Mik a kormányzati feladatok ezzel a kapcsolatban a jövőben? – inkább azt kérdezném.

A levél így zárul: „Arra kérem, az ön által vezetett bizottság serkentse a feltáráshaladéktalan megkezdését, s mindannak a feladatnak a beindítását, ami ezzel összefüggésben van, nevezetesen az egész eseménysor tudományos feldolgozását, a magyar és a nemzetközi közvéleménybe beépítését, az áldozatok névsorának elkészítését, a tömegsírok azonosítását és szakszerű feltárást, az emlékhelyek kijelölését, emlékművek állítását, segítse az áldozatok rehabilitálását, vagyonuk visszaszámaztatását, s a kimondott kollektív büntetésről szóló jugoszláv rendelkezés semmissé nyilvánítását. Nem csekély feladat lesz az is, hogy miután fény derül a teljes eseménysorra, tájékozódjon róla végre helyesen a magyar és a nemzetközi nyilvánosság, a tanulóifjúság a tényeknek megfelelő oktatásban részesüljön. Szomorúan veszem tudomásul, hogy az eddig tapasztalt huzavonából nem tetszik ki a szándék, hogy minden megtörténjen.”

Magunktól is kérdezem egy kicsit, és elnök úrtól is, hogy ezzel kapcsolatban mi a szándék az önök részéről, hogy hogyan kellene adott esetben a politikának vagy a magyar hivatalos álláspontnak ehhez az üggyhez hozzáállnia, azzal együtt természetesen – és ezt tudomásul véve és tiszteletben tartva –, hogy elsősorban a szakmának a dolga ebben a kérdésben rendet tenni és valamilyen eredményre jutni. Nem kell ezt az ügyet feltétlenül átpolitizálni, de úgy gondolom, hogy az a fajta álláspont, amely a magyar kormányzatok részéről ezzel kapcsolatban az elmúlt húsz évben megnyilvánult, ez leginkább a hallgatás, a problémával való nem törődés, annak tudomásul nem vétele, amin szintén változtatni kellene. Köszönöm szépen.

(Szávay István távozik az ülésteremből.)

ELNÖK: Köszönöm szépen. Hoppál Péter képviselő úr!

DR. HOPPÁL PÉTER (Fidesz): Köszönöm szépen a szót. Tisztelt Glatz Elnök Úr! Nyilvánvaló, hogy az elmúlt húsz év európai integrációs folyamata, hogyha a nyugat-európai és a kelet-európai térség motivációját nézzük, akkor különböző. Tehát kimondhatjuk, hogy talán a nyugati tagállamok részéről a piacbővülés elsődleges szempontként merülhetett föl, viszont számunkra a stabilitás és a felzárkózás volt a törekvések homlokterében. Ámde a magyar szempont emellett egy másik nagyon fontos kérdést is dőltetett, ami szerintem mai napig benne van az integrációs törekvéseinkben, jelesül, hogy a 90 évvel ezelőtti sorscsapás következményeként az utódállamokba került magyar kisebbségekre vonatkozó közjogi helyzet rendezése valamiféle előrelépést mutasson.

Nyilván az a kérdés számomra, hogy ez az egyébként nagyon örvendetes együttműködés, ami rámutat talán arra is, hogy számunkra a húszéves integrációs folyamat a térség stabilitása és a térség békéje érdekében is történt, tehát miközben mi egy testvérháborút nézünk közvetlen közletről – én magam Pécsről – végig, a határon átjövő bombákat és a fenyegetet, nekünk a stabilitás és a térség békéje kiemelten fontos kérdés továbbra is. Azt szeretném kérdezni, hogy az elkezdődött folyamatos munka és az együttműködés

következtében tapasztalja-e ön, tapasztalja-e a bizottság, hogy Szerbiának az európai integráció vonatkozásában bekövetkezett véleményváltozása és előrelépései enyhülést jelentenek-e a tudományos együttműködést területén is. Érzékelhető-e, kitapintható-e az, hogy van egy nagy motivációs lendület napjainkban, hiszen Horvátország csatlakozása, ha lehet mondani, akkor a magyar EU-elnökség egyik sikertörténete lehet, a napokban jelentették be, hogy lezárulhat a folyamat az elnökség végére, és akkor két éven belül megtörténhet az integráció. Tehát, ha 2013-ban meglesz a horvát csatlakozás, akkor nyilván rá fogunk fordulni a szerb csatlakozásra. Érzik-e azt önök, hogy a szerbek motivációja egyre erőteljesebb, és a tudományos együttműködésben a készség kézzel fogható-e, hogy rendezzük végre közös dolgainkat.

A másik kérdésem pedig arra vonatkozik, hogy az ön prognózisa szerint – mindazzal együtt, hogy természetesen ez nem valamiféle lutri- vagy lottósorsolás kérdése –, körülbelül mikorra várható az, hogy ennek a folyamatnak a végére pontot tehet a két ország. Mikor érhetjük el, hogy a tömegsírok rendezve lesznek? Mikorra érhető el, hogy a feltárások befejeződnek, és mikorra érhető el, hogy az emlékhelyek létrejöhessenek. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Kőszegi Zoltán képviselő úr!

KŐSZEGI ZOLTÁN (Fidesz): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Képviselőtársaim! Tisztelt Jelenlévők! Én is inkább azokhoz csatlakoznék, akik kritikusak, ezért, megmondom őszintén, minden ismeretemet egybevetve, én személyesen is elégedetlen vagyok azzal, hogy az elmúlt két esztendőben meddig jutott el a bizottság, illetve milyen eredményei vannak. Sajnos elnök úr mondanivalójából is azt éreztem ki, és itt idéznék is, ugyanis azt mondta pontosan, hogy az okos nemzeti álláspont mentén próbálják a bizottságban betölteni a szerepüket. Egy kicsit úgy érzem, hogy ez az okos nemzeti álláspont az elmúlt évtizedek hozzáállásának a folytatása.

Azt is mondta, hogy a bizottságban fifty-fifty van, és nem kétharmad, de én ezt akkor tudnám elfogadni, hogyha ez az elmúlt évtizedekben is legalább fifty-fifty lett volna. A szerbektől azután a több évtized után, amit ők műveltek velünk a történelem meghamisításától kezdve, az elhallgatásán keresztül, és az ön által említett dokumentumok mai napig történő visszafogásáig, szerintem az a minimum, hogy a megbékélés jegyében elvárhatjuk azt, hogy egyforma mércével és egyformán közelítsük meg ezt a dolgot. Szerintem egy kicsit határozottabban kellene kiállnunk.

Megbukott az a tudományos és politikai hozzáállás, ami az elmúlt évtizedeket jellemezte, hogy mi igyekeztünk mindenki elvárásának megfelelni, igyekeztünk a körülöttünk lévő nemzetekhez igazodni, alkalmazkodni az ő elvárásaihoz, az ő igényeikhez, az ő érdekeikhez, miközben a magunk érdekét nem voltunk képesek érvényesíteni. Úgyhogy én, bocsánat, valóban politikusként mondom, de szívvel élő emberként, hogy én ezt nehezen tudom elfogadni. Már csak azért sem tudom elfogadni, mert elég sok ismeretem van arról, hogy a még kevés személyes érintettséggel élő túlélő sem elégedett. Nincsenek már sokan, ugyanis gyermekként néhányan túléltek, közülük néhányan kutatják is személyes érintettségük miatt, és úgy élték végig az életüket, hogy nem kaptak sem ők személyesen, sem a családtagjaik, közelebbi vagy távolabbi hozzátartozóik elégtételt. És ami még szomorúbb, hogy úgy nőnek fel Szerbiában, a mai Szerbia területén generációk, hogy a mai napig is az iskolákban, a folyosókon a magyarságot fasisztaként megbélyegezve, fasiszta gyilkosokként tekintenek rájuk, ezt tanítják még és hirdetik az iskolák folyosóin a felnövekvő generációknak azzal szemben, hogy végre eljussunk odáig, hogy a valós történelmi tényeket ismerjék meg a gyerekek nemcsak a történelemórán, hanem a folyosók faláról is lekerüljenek ezek a feliratok.

Én úgy gondolom, hogy ennek a bizottságnak ebben óriási felelőssége van. Amikor képviselőtársam azt mondta, hogy a 24. órában vagyunk, akkor én azt mondom, hogy a 24. órának az 59. percében vagyunk, nincs sok időnk, hogy ezt rendezzük, és történelmi

lehetőségünk van, mert Szerbia szeretne csatlakozni. Bebizonyosodott, hogy sem Románia csatlakozásánál, sem máskor nem éltünk azzal a lehetőséggel, hogy a helyzetbe belekapaszkodjunk, és megköveteljünk bizonyos dolgokat. Be kell látnunk, hogy nem lesz más lehetőségünk, csak egy határozottabb nemzeti érdekképviselő, és egyáltalán, az igazságérzetünkbe kapaszkodva kiharcolni, és küzdeni érte, mert hogyha ezt sem egy tudományos bizottságban, sem politikai körökben nem vagyunk képesek megtenni, akkor nem történik meg az, amire 67 év óta várunk.

Úgyhogy én arra szeretném kérni, és jó lenne, hogyha a bizottságnak lenne egy határozott állásfoglalása ezzel kapcsolatosan, hogy egy gyorsabb léptékű, határozottabb előremenetelt kellene elérnünk, és tényleg, ha nem is szabhatunk mi határidőket, mert erre nincs felhatalmazásunk, de azért azt igazán kimondhatnánk, hogy ennél többet várunk.

És még egyet szeretnék mondani, elnök úr, hogy itt most a köreinkben is vannak olyanok, akik ennek a bizottságnak nem tagjai, de kutatók, évtizedek óta kutatják ezt a történelmi tragédiát, és nekik is vannak elképzeléseik, illetve elvárásaik ezzel a bizottsággal kapcsolatban. Nem tudom, van-e arra lehetőség, hogy ha röviden is, de megismerjük esetleg ezeket az álláspontokat. Ha most esetleg nem lenne, mert nagyon elment az idő, akkor én most újra kezdeményezném azt, hogy hallgassuk meg őket egy külön, önálló bizottsági ülésen, egy másik napirendi pont keretében, és ismerje meg az bizottság azokat az álláspontokat és véleményeket is. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Alelnök asszony!

DR. SZILI KATALIN (független), a bizottság alelnöke: Köszönöm szépen. Én mindösszesen két megjegyzést szeretnék tenni. Egyrészt elnök úr a felvezetőjében is említette, hogy azért sok-sok türelmetlenség vesz mindenkin erőt, ezért én szeretném, ha a bizottság nagyjában szétszálná, hogy mi az, ami az akadémikusok, tudósok feladata ebben, és mi az, ami a politikáé, illetőleg mi az, ami a végrehajtásé. Ugyanis abba a nehéz helyzetbe nem hozhatjuk a bizottságot sem, hogy pénzt nem kapnak, bennük az akarat megvan, ugyanakkor szükséges folytonosan egyeztetni a szerb akadémiával is, mert nemcsak tőlük függ ebben az előremenetel, hanem a partnertől is. Úgyhogy én ebben azt gondolom, önmagában az, hogy ez a munka folyik, teszik a dolgukat, és az Akadémia, illetőleg a bizottság ezt a munkát folytathatja, nagyon fontos dolog. Viszont inkább, ami a mai kérdéskörökre lefordítható, hogy hogyan tudunk mi abban segíteni, hogy forráshoz jussanak, hogy hogyan tudunk abban segíteni, hogy esetlegesen a parlamentközi együttműködésben elősegíteni, hogy a szerb felet is, éppen az uniós csatlakozásokat is figyelembe véve, érdekeltté tegyük, hogy minél előbb ezek a feltárások megtörténjenek. Nyilvánvalóan azt a lehetőséget is meg kell találnunk, amit képviselőtársaim akár az európai uniós csatlakozás kapcsán említettek, akár, amit én magam is, a közös kiadványokat, ami a közös történelemkönyvek készítését jelenti, szerintem ezeket jó lenne szétszálnani. Egyébként én nem szívesen kérnék ma olyasmit a bizottságon számon, amit ők tesznek, de az eddigi lehetőségeiket meghaladta az, hogy minderre ma választ adjanak. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Én is csatlakoznék képviselőtársaimhoz, ugyanis azt gondolom, hogy azok az emberek, akik kitervelték a tömeggyilkosságokat ezelőtt közel 70 évvel, akik azokat végrehajtották, abszolút elérték a céljukat. Hiszen nagyon jól tudták, hogy 60 évig nem fog történni semmi, majd 60 év után bizottságokat fognak felállítani, akiknek az lesz a feladatuk, hogy kivizsgálják ezeket az eseteket, de még a bizottságok felállításáról is vitatkozni fognak az érintettek, és majd esetlegesen elkészül egy jelentés, ami a megbékélésre fog vonatkozni, de ők akkor már rég nem lesznek sehol, a büntetés őket nem fogja elérni. Tehát ez egy jól végrehajtott, előre kitervelt, cinikus tömeggyilkosság volt, amely a

magyarságot érte, és talán a történelemben, legalábbis a magyarság felé az első ilyen akció, amely bennünket érintett. Bár hozzátenném, hogy a rácok már hasonló tömegvérengzést végrehajtottak a Rákóczi-szabadságharc idején, kezdetén, de az talán nem volt ilyen tudományos alaposággal kidolgozott.

Azt gondolom, hogy mindenki, képviselőtársaim, illetve, akik itt a teremben helyet foglalnak, személyes életükből is tudnának példákat sorolni, illetve rokoni, ismerősi körből, hogy kiket, hogyan ért atrocitás 1944-ben, kinek a nagyszüleit, milyen koncentrációs táborba vitték. Az enyémeiket például Szeghegyre, ahol az volt a szerencsájuk, hogy őket éppen békén hagyták, és utána átdobták őket a határon, de sokan nem jártak hasonló szerencsével. Mégis úgy gondolom, hogy bár a megbékélést ugyancsak nem a szerbek kezdeményezték, akik 40-50 vagy 60 ezer magyar és más nemzetiségű lakost mészároltak le 1944-ben, illetőleg azt követően, de nekünk mégis a megbékélés talaján kell mozognunk. Az, hogy létrejött egy ilyen vegyes bizottság, akadémiai vegyes bizottság, ennek a munkáját minden eszközünkkel segítenünk kell, és azokat a megállapításokat, amelyeket majd ez a bizottság le fog tenni az asztalra, támogatnunk kell, illetve a munkájukat kell addig is segítenünk. Természetesen, ha mások is foglalkoznak hasonló munkával, az nem zárja ki egymás munkáját, illetve jelentését, hanem adott esetben én úgy gondolom, segítheti, illetve erősítheti azt.

Egyetértek alelnök asszonnyal, Szávay képviselő úrral, Kőszegi képviselő úrral, és mindenkiel, aki hasonlóan mondott, hogy a politikának kell majd utána ezeket a jelentéseket, illetve összefüggéseket magyarázni, és ezzel politikai módon fellépni. Természetesen, amikor ez a bizottság létrejött, már akkor is hasonló gondolatok mentén jött létre, hogy ezeknek az embereknek a teljes rehabilitációját a magunk részéről elő tudjuk segíteni, és úgy gondolom, hogy ha Szerbia az Európai Unió tagja akar lenni, akkor ezeket az óhajainkat el kell, hogy fogadja, és természetesen ez a bizottság mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy ezeket a kéréseinket, követeléseinket meg tudjuk fogalmazni. Ebben az ügyben, alelnök asszonnyal egyeztetve az a meglátásunk, hogy a vajdasági parlament elnökének, Egeresi Sándor úrnak fogunk jelezni, írunk egy levelet, amelyben a mai bizottsági ülésről tájékoztatjuk, és kérjük, hogy a tartományi parlamenti munkája révén segítse a mi céljainkat, illetve ennek a vegyes bizottságnak a további munkáját.

En a magam részéről, illetve képviselőtársaim részéről is szeretném megköszönni elnök úrnak, illetve a vegyes bizottság magyar és szerb tagjainak az eddigi munkáját, és szeretném kérni önöket, hogy amint jelentéssel tudnak szolgálni a közvélemény, illetve a bizottság számára, akkor kérem, tegyék meg. Természetesen ezt a beszélgetést a továbbiakban fogjuk folytatni.

Ez még nem zárszó volt, csak én még meg sem szólaltam. Elnök úr!

Prof. dr. Glatz Ferenc ismételt válaszája, reagálása

PROF. DR. GLATZ FERENC, a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság elnöke: Szávay képviselő úr a mi tanítványunk volt a bölcsészkaron, az egyetemen, de mivel nincs itt, ezért nem kell neki válaszolnom. Nálunk az nem egy elfogadott dolog, hogy valamit hozzászólok, megkritizálok, majd fölállok, és elmegyek.

ELNÖK: Bocsánat, nem az én dolgom, de vizsgáznia kell, ezért ment el.

PROF. DR. GLATZ FERENC, a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság elnöke: Csak mondom, hogy nincs kinek válaszolnom, de azért egy megjegyzést hadd tegyek! *(Közbeszólás: Majd elolvassa a jegyzőkönyvet.)* Ez a levél Matuska Szilvesztertől érkezett, aki a bizottság tagja. *(Közbeszólások: Matuska Márton. – Derültség.)* Bocsánat, jó baki volt!

Tehát Matuska Márton a bizottság tagja, mindenről tud, mindenről véleményt nyilváníthat, de eddig soha egyetlenegy kritikai észrevétele nem volt sem a bizottsági ülésen,

sem a vele folytatott beszélgetésen, tehát erre én is csak azt tudom mondani, hogy én is egyetértek.

Egy tény azonban tény, ez a bizottság nem két éve alakult meg. Valóban, októberben Tadić elnök itteni látogatásakor szóba jött, hogy legyen egy bizottság. Utána én javasoltam, hogy ez akadémiai bizottság legyen, hogy a politikát túl tudja élni, és ne kelljen minden egyes kis parlamenti képviselő helyi beszédében elhangzott mondatra odafigyelnünk, mert más, amit az ember egy választói gyűlésen mond, és egészen más, mint az, amit leír, és amit tudományosan vállalnia kell.

Ez a bizottság januárban jött létre, és noha a szerbekkel előzetesen mindent egyeztetünk decemberben, a szerbek, a bizottság másik része csak március végén alakult meg, viszont máig nem kaptunk tőlük semmiféle írásos visszaigazolást semmire vonatkozóan. Többek között most ezért megyünk le Belgrádba. Erre értettem, hogy fifty-fifty, hogy ha nekem kétharmadom lenne a bizottságban, akkor már írnék Stanovcic úrnak, hogy drága barátom, hogy gondolja maga, mi itt többségben vagyunk, miért nem válaszol nekünk, miért nem csinál valamit?

Azt is hadd mondjam el, hogy ugyanakkor politikai részről nem érzünk semmiféle rosszindulatot, a kutatások ugyanis mennek, és azt mondják a kutatóink, hogy nincs anyagvisszatartás. Az, hogy a politika hogy vitatkozik Szerbiában, hogy Tadić ellenségei, ellenfelei mit mondanak, akár magyarok is, és hogy a Tadić-párti magyarok mit mondanak, az elválík egymástól. Egészen másként gondolkodnak politikailag a Tadić-párti magyarok, egészen másként gondolkodnak Tadić magyar ellenzékei, de ebbe én nem akarok belemenni.

Azért annyit hadd mondjak el, képviselő úr, hogy az lenne a jó, ha én, mint állampolgár ugyanúgy gondolkodom, mint ön, hogy türelmetlen vagyok stb., stb., de azért ezt a politikán tessék számon kérni. Ha én elküldöm önnek azt a levelet, amit Schmitt elnök úrnak elküldtem, amelyben én is sürgetem, hogy legyen eredménye ennek, és azon túlmenően, hogy belekerültek a nyilatkozatba bizonyos kijelentések, hogy ez tényleg fontos és gyorsítsuk meg, még egyszer mondom, sem a finanszírozásban, semmi másban ennek semmi jelét nem látjuk a jóindulaton túlmenően.

Azért azt is hadd mondjam el, hogy az adatfeltárásoknak van egy üteme – és ezt már nem, mint állampolgár, hanem mint történész mondom –, és azt ne tessék remélni, hogy mi lemegyünk Belgrádba, vagy itt tárgyalunk, itt és itt vitatkozunk, és annak az lesz a következménye holnapután, hogy meggyorsulnak a feltárások. Ennek van egy üteme, ezt a 80 folyóméter anyagot nem lehet gyorsabban átnézni; tizenvalahány történész dolgozik rajta. Ez egyszerűen egy szakma, ahogy a politika is egy szakma. Mi most nem tudunk kiképezni '44-45-ös, szerbiai levéltári anyagokban magukat kiismerő embereket. Most már tudjuk a létszámot, megismertünk mindenkit, erre van egy csapat, egy körülbelül másfél tucatnyi ember, őket kell megfizetni, és velük kell elfogadtatni azt a kutatási tervet, amit a bizottság elfogadott.

Tehát azt mondanám, hogy politikailag én is elégedetlen vagyok, a támogatás ellenére, mert a politika lehetne talán sürgetőbb, de az ottani politikát mi nem tudjuk sürgetni, csak javaslatokat tudunk tenni, de sürgetni csak a politika tudja. Hogy aztán a kárpótlások vagy a bocsánatkérések ügyében Schmitt elnök úr miért nem hozta ezt szóba, ezt én nem tudom önnek megmondani, ezt tessék megkérdezni a politikusoktól. Mi javasoltuk, hogy a bocsánatkérést hozza szóba, mert már bocsánatot kértünk mindenkitől, zsidóktól, németektől, mindenkitől, én ezt leírtam, de ezt egy politikusnak kell tudni mérlegelni, egy köztársasági elnöknek vagy egy külügyminiszternek, hogy egy adott tárgyaláson ő mit hoz szóba. Én úgy érzem tehát, hogy ez a türelmetlenség bennem, mint állampolgárban ugyanúgy megvan, mint önben megvan, teljes mértékben egyetértek ezzel, viszont azt is meg kell mondanom, hogy ezt talán nem rajtunk kellene számon kérni. Mi javaslatokat teszünk, de hogy a politika ezt megfogadja, avagy nem, az egy másik dolog.

Még annyit hadd mondjak el, hogy én magam, amennyiben járok lenn, akkor elsősorban történészekkel és akadémikusokkal érintkezem. Természetesen van nekem is, mint sok mindenki másnak helyismeretem. Tudom, hogy Ékes képviselőnk gyakran jár lenn, én is minden második hónapban lent vagyok, de még egyszer mondom, én nem érzékelek ellenséges magatartást a magyar áldozatokkal kapcsolatos feltáró munka iránt, nem érzékelek. Hogy ezt most az EU-elnökségünk eléggé segíti-e, nem mondanék igazat önöknek, ha nem mondanám el, hogy azért ezt a szerb kollegáink, a magyarbarát szerb kollegáink is megjegyzik, hogy rendben van, hogy Horvátország felvételével kapcsolatban a politikusok tesznek mindig kijelentéseket, de azért nem ártana egyszer-egyszer Szerbiát is megemlíteni. Tehát, hogy ők egymás közt erről beszélnek, ez biztos, de én nem vagyok politikus, nem vagyok tájékozott ezekben a körökben, ezért ezt nem tudom felmérni, de mi történészként nem érzékeljük azt, hogy valamiféle politikai szándékú visszatartás lenne.

Még egyszer mondom önöknek, higgyék el, nekünk a magyar áldozatok fájnak, nekem is, de sokkal erősebb nyomást gyakorolnak a németek, a német politika, és az ő számukra a magyarság egyszerűen nem tétel. Tehát azt feltételezni, amit a Matuska is szegénykém itt ír, hogy itt elhallgatunk dolgokat, ahogy én látom, mi egy kis tétel vagyunk ebben a nagy német-szerb, zsidó-szerb, magyar-szerb-horvát ügyben. Mi egy kis tétel vagyunk. Lehet, hogy rosszindulatú vagyok a szerbek iránt, de ennek tudom be azt, hogy a szerbek nem ellenségesek velünk. Őket sokkal jobban izgatják a zsidóügyek, sokkal jobban izgatják a németügyek. Még egyszer mondom, itt tudomásul kell venni, hogy ezeknek a magatartásformáknak a megváltoztatása a szerbek részéről, ha ezt érzékelik is valahol, ez a politika kérdése, hogy bocsánatot kérnek a parlamentben, vagy nem, vagy miért nem tárgyalnak arról, hogy hol legyen egy központi emlékhely, amit mi javasoltunk különben. Mi csináltunk is egy térképet, le is közöltük a Históriaiban, hogy hol javasoltuk, hol voltak vérengzések, és ezt is ez a bizottság mérte föl.

Sokat lehet beszélni, de a bizottságnak az az egyik feladata, hogy összehozza a különböző típusú, eddigi feltárásokat. Én tehát azt akarom mondani, hogy lehet elégedetlen a bizottsággal, vagy ahogy ön mondta, hogy határozottabban kellene kiállni, de ennél határozottabban nem tudunk kiállni, a szónak abban az értelmében, hogy ez egy szakmai, akadémiai közötti bizottság. Úgyhogy még egyszer mondom, mint állampolgár, osztom a türelmetlenségét, de mint kutató-történész, én úgy látom, hogy ez a projekt – és azért valami tapasztalatom van már nemzetközi projektek intézésében, végzésében – szakmailag, annak ellenére, hogy a politika csak bátorít bennünket, de egy fillérrel nem támogat – nem akartam pénzről beszélni, de ezt nagyon lényegesnek tartom –, ennek ellenére ez a projekt szakmailag jól halad, nekem ez a véleményem, de mindenkinek más lehet ilyenkor az elvárása.

ELNÖK: Tisztelt, elnök úr, köszönjük szépen. Képviselő asszony!

ÉKES ILONA (Fidesz): Köszönöm, elnök úr. Én csak egy gondolatot, mivel eljött Teleki Júlia, Cseresznyés Magdi is, szeretném megköszönni nekik azt az áldozatos munkát, amit eddig is végeztek nemcsak, hogy pénz nélkül, de köszönet nélkül is. Az ő kitartásuk, az ő kutatásaik, a zárándokutak, a misék szervezése miatt tudunk egyáltalán erről az egész történelmi tényről, úgyhogy köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönjük szépen.

PROF. DR. GLATZ FERENC, a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság elnöke: Én azzal kezdtem a bevezetőmben, hogy a lentiek és az itteni civilek, akik kezdték '90 óta, övéké az első érdem, ebben teljesen egyetértek a képviselő asszonnyal.

ELNÖK: Köszönöm szépen, elnök úr. Köszönöm szépen a bizottság tagjainak és elnök úrnak is, hogy eljött a mai bizottsági ülésünkre, illetve tájékoztatót adott számunkra. Munkájukhoz nagyon jó egészséget kívánok, sok sikert, és pénzt is. A további bizottsági ülések egyikén vissza fogunk még térni, azt gondolom, hogy ez nem egy féléves kutatási munka lesz. Még egyszer jó munkát kívánok! Köszönjük szépen, hogy eljöttek.

PROF. DR. GLATZ FERENC, a Magyar-Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság elnöke:
Mi köszönjük a lehetőséget. Vizontlátásra!

Az egyszerűsített honosítási eljárás – aktuális állapot – Előadó: dr. Wetzel Tamás miniszteri biztos

ELNÖK: Tisztelt Bizottság! Folytatjuk tovább a második napirendi pontunkkal, mégpedig az egyszerűsített honosítási eljárásról tart nekünk egy tájékoztatót dr. Wetzel Tamás miniszteri biztos úr, akit még egyszer üdvözlök, és az aktuális állapotról kapunk egy rövid tájékoztatót. Köszönöm. Parancsoljon!

Dr. Wetzel Tamás miniszteri biztos (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium) tájékoztatója

DR. WETZEL TAMÁS miniszteri biztos (Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! Időszerű valóban a beszámoló az egyszerűsített honosítási eljárás helyzetéről, hisz holnapután lesz egy éve, hogy elfogadta az Országgyűlés az állampolgársági törvény módosítását, azaz lehetővé tette az egyszerűsített honosítás bevezetését. Akkor még, egy évvel ezelőtt egy normaszöveg volt csak a kezünkben, és egy teljesen más szervezetrendszerrel, egy olyan szemléletmódú szervezetrendszerrel találkozhattunk, amely nem igazán az ügyfélbarát, vagy nem igazán a határon túliakkal szemben empátiával rendelkező szervezetként volt mindenütt elhíresülve, és egy sokkal kisebb szervezetrendszerrel volt szó.

Körülbelül évente 4 ezer állampolgársági kérelmet nyújtottak be az elmúlt években, ma már bebizonyosodott, hogy jók azok az előzetes helyzetelemzéseink, amelyeket tavaly nyár folyamán végeztünk, ugyanis most hetente nyújtanak be ennyit, 4100-4200 kérelmet. Tehát ötvenszeres emelkedésről van szó, és az eddigi 12 hónapos ügyintézési határidő 3 hónapra csökkent. Egy teljesen más dimenzióra kellett felkészülni, és hatalmas szemléletváltásra is szükség volt. Át kellett nézni az összes szűk keresztmetszetet, ami elképzelhető volt az eljáráson belül, és ennek megfelelően infrastrukturális, informatikai, személyügyi fejlesztésekre volt szükség. Több mint 100 embert vettek fel a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalba, a külképviseleteket meg kellett erősíteni, és további erősítések szükségesek még – de erre majd külön ki fogok térni –, és nagyon sok embert ki is kellett képezni. Több ezer anyakönyvvezetőt ki kellett képezni megyei szinten, a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatalban képezni kellett az embereket, az újonnan, frissen felvett embereket is, és ugyanúgy a külképviseleteket is mindenfelé, regionális szinten, illetve Budapestről összegyűjtve a konzulokat képezni kellett.

Közben a végrehajtási rendeleteket is meg kellett alkotni, illetőleg egy egységes módszertani útmutató rendszert kialakítani, amellel, hogy egységesnek kellett lenni. Nagyon sok helyen lehet benyújtani a kérelmet, ennek megfelelően egységesíteni kellett a jogalkalmazást, hisz nem lehet az, hogy máshogy gondolkodjanak, máshogy bírálják el, máshogy vegyék át a kérelmet például Los Angelesben vagy Berettyóújfalun. Tehát ugyanannak kell lennie a gondolkodásnak mindenütt, ennek megfelelően módszertani útmutatókkal, egyedi állásfoglalásokkal, bizonyos helyeken informatikai help desk szolgáltatásokkal is el tudunk járni ez ügyben.